

Θέματα Ὁρθόδοξης Θεολογίας καί Παράδοσης

* * *

Δρ ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ι. ΜΠΑΛΑΤΣΟΥΚΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΓΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ἡ Ὁρθόδοξη πνευματικότητα εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ, ποὺ τείνει, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, νὰ γίνῃ πνευματικὴ. Εἶναι ἡ χριστιανικὴ πνευματικότητα. Ἡ ἐν Χριστῷ ἐλεύθερη ζωὴ, ἡ θεοειδὴς καὶ χριστόμορφη. Ἡ Ὁρθόδοξία εἶναι αὐτὴ ἡ ὀρθόδοξη πνευματικότητα, ποὺ ἐκφράζει τὴν πνευματικὴν παράδοσιν μὲ τὶς δογματικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ψυχοσωματικὴν ἀσκήσιν. Ὁ πιστός, ἐδῶ, βιώνει, τὴν ἱστορικοεσχατολογικὴν ἔνωσιν μὲ τὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, μέσα στό Θεανθρώπινον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, στήν Ἐκκλησίαν.

Ἡ Ὁρθόδοξη πνευματικότητα εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Χριστός καὶ ἡ Ἐκκλησία Του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ Θεανθρώπινον «ἐργαστήριον», ὅπως χαρακτηριστικὰ τονίζει ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος (Πόποβιτς). «Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Θεανθρώπινον ἐργαστήριον στό ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι, διὰ τῶν θείων μυστηρίων καὶ τῶν θείων ἀρετῶν, θεανθρωποῦνται, χριστοποιοῦνται, θεοποιοῦνται, μεταμορφώνονται σέ κατὰ Χάριν θεανθρώπους, σέ κατὰ Χάριν θεούς. Ἐδῶ, ὅλα ὑπάρχουν διὰ τοῦ Θεανθρώπου, ἐν τῷ Θεανθρώπῳ, κατὰ τὸν Θεάνθρωπο· ὅλα ὑπάγονται στήν κατηγορίαν τοῦ Θεανθρωπίνου καὶ θεοαιωνίου [Ἁγίου Ἰουστίνου (Πόποβιτς) *Δογματικὴ*, Ἱερά Μονὴ Βατοπαδίου, Ἅγιον Ὅρος 2019, σελ. 39].

Ὁ πιστός μέσα σέ μία πορεία αὐθεντικῆς δημιουργικότητος, ἀδιαλείπτου μεταμορφώσεως καὶ ἀνακαινίσεως, ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἔνωσιν μὲ τὸν Θεόν. Μέσα ἀπ' αὐτὴν τὴν πορεία καταξιώνεται ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξίς. Συνεχῆς, πολὺτροπος ἀγώνας μὲ ἐσχατολογικὴν διάστασιν καὶ προσανατολισμό. Ὁ πιστός, γενόμενος κοινωνός τῶν θείων καὶ ἀρρήτων μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, βιώνει τὴν ὀρθόδοξον εὐσέβειαν πρὸς τὶς λατρευτικὰς τελετὰς, τὴν εὐκρινῆ καὶ γνησίαν ἀγάπην πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τοὺς Ἁγίους, τὰ σεπτὰ λείψανα καὶ τὰ ἱερά σκηνώματα. Μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ στήν εὐχαριστιακὴν σύναξιν ἀποκαλύπτει

τόν Θεό. Γίνεται μέτοχος μέ ὄλο του «τό εἶναι», μέ ὄλη του τήν ὑπαρξη, γιά νά συναντήσῃ τόν Ἀναστημένο Χριστό, θεωρητικῶς καί πρακτικῶς: «*Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς καί πετασθήσομαι διά πρακτικῆς καὶ καταπαύσω διά θεωρίας καί ταπεινώσεως;*» (Ιωάννου Κλίμακος, *Κλίμαξ*, ἐκδ. «Ἀστήρ», Λόγος Δ', σελ. 25). Τοῦτο εἶναι ὀλοφάνερο στίς πνευματικές ἐμπειρίες τῶν Ἁγίων καί τῶν Πατέρων, οἱ ὅποιοι ἐνσαρκώνουν τόν Εὐαγγελικό λόγο τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ζωή τους Βιβλική καί Χριστοκεντρική.

Πέραν τῶν ἄλλων, στήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα ὄλη ἡ πορεία τοῦ πιστοῦ ἔχει ἕναν μυστικιστικό χαρακτήρα, διά τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καί τῆς ἐπιπόνου καί ἐμπόνου ἀσκήσεως. Μιάς ἀσκήσεως κάθαρσης τῶν παθῶν, φωτισμοῦ καί τελείωσης. Ἐπανόδου στήν προπτωτική κατάστασι, γιά νά τονιστεῖ, καί πάλι, τό ξεχωριστό, τό μοναδικό τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου: «*Μεγάλου γάρ ἀξιώματος ἐστίν ὁ ἀνθρώπος. Ἴδε πόσος ἐστίν ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καί ἡ σελήνη, καί οὐκ νύδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ μί ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ ἐπαναπαύεται. Τιμώτερος οὖν ἐστίν ὁ ἀνθρώπος ὑπὲρ πάντα τά δημιουργήματα*» (Μακαρίου Αἰγυπτίου, *PG 34, 589*). Χωρίς τήν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου, δέν ἔχει νόημα καί ὁμορφιά ὁ κόσμος. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὁ ἱερέας, ὁ προφήτης καί βασιλέας, καί μέσῳ τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν, νοηματοδοτεῖται ἡ ἀποστολή του.

Στήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα ὄλος ὁ ἀγώνας τοῦ πιστοῦ εἶναι ἀγώνας ἀπεκδύσεως τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καί ἐνδύσεως τοῦ «καινοῦ» ἀνθρώπου, τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ: «*Ἀπεκδυσάμενος τόν παλαιόν ἀνθρώπον σύν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καί ἐνδυσάμενος τόν νέον τόν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν*» (Κολ. 3, 9-10). Εἶναι ἕνας ἀγώνας «σταυρώσεως» τοῦ κατωτέρου, ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου: «*οἱ τοῦ Χριστοῦ τήν σάρκα ἐσταύρωσαν σύν τοῖς παθήμασι καί ταῖς ἐπιθυμίαις*» (Γαλ. 5,24). Ἡ πνευματικότητα αὐτή δέν εἶναι μία ἠθικολογική καί ἠθικιστική ἀντίληψη, μία τυπική, ἐξωτερική συμμόρφωσι, ἀλλά μία πραγματική ἀλλαγὴ καί «καλή ἀλλοίωσι», μέ χαρακτήρα ἐσχολογικό, γι' αὐτό καί εἶναι ὄντολογική. Ὁ Χριστός καί Θεός Λόγος ἦλθε στή γῆ «*ὥστε τήν φύσιν ἀλλάξαι καί μεταβαλεῖν καί ἀνακαινίσαι καί ἀνακτίσαι τήν ψυχὴν ταύτην τήν κατεστραμμένην τοῖς πάθεσι διά τήν παράβασιν, κεράσας τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ πνεύματι τῆς θεότητος. Καινόν νοῦν καί καινὴν ψυχὴν, καί καινοὺς ὀφθαλμοὺς, καινά ὄρα, καινὴν γλῶσσαν πνευματικὴν, καί ἀπαξαπλῶς καινοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ἦλθεν ἀπεργάσασθαι*» (Μακαρίου Αἰγυπτίου, *PG 34,780*).

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ χῶρος τῆς ἀληθινῆς πνευματικότητος, ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ

Θεία παρουσία. Μέ τήν μορφωτική της δύναμη δίδεται ή δυνατότητα ό πιστός άνθρωπος νά γενυθει τούς άγλαιούς καρπούς του Παναγίου Πνεύματος, τούς ευχύμους καρπούς τής πνευματικῆς σωτηρίας, τής εισόδου στήν Βασιλεία του Θεού: *«Ο δέ καρπός του πνεύματος ἐστίν ἀγάπη, χαρά, ειρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, κατά τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος»* (Γαλ. 5,22-23). Αυτό πέτυχαν οί Ἅγιοί μας, ἐκείνοι πού μέ τήν κατά Χριστόν ἄσκηση καί τήρηση τῶν ἐντολῶν Του ἔφτασαν στήν κατά χάριν θέωση. Εἶναι οί *«ἄρτιοι του Θεοῦ ἄνθρωποι»* (Β' Τιμ. 3,17). Ὅλη ή ὀρθόδοξη πνευματικότητα συνοψίζεται στήν ὕμνογραφία τής Ἐκκλησίας μας, ὅπως ἐνδεικτικῶς: *«Χθές συνεθαπτόμην σοι Χριστέ, συνεγείρομαι σήμερον ἀναστάντι σοι· συνεσταυρούμην σοι χθές, αὐτός με συνδόξασον Σωτήρ, ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου»* (Κανόνας του Πάσχα, τροπάριο γ' Ὡδῆς).